

2. Морозов А. В. Креативная педагогика и психология : [учеб. пособ.] / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский. – Москва : Академич. проект, 2004. – 560 с.
3. Набиулина Н. Г. Аксиологизация цикла психолого-педагогических дисциплин в средних специальных учебных заведениях / Нина Геннадиевна Набиулина. – Уфа : ПрессКо, 2003. – 71 с.
4. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості : монографія / Е. О. Помиткін. – Київ : Наш час, 2005. – 280 с.
5. Срезневский И. И. Об изучении родного языка вообще и в детском возрасте / Измаил Иванович Срезневский. – Спб. : Типография Академии наук, 1899. – 185 с.
6. Стельмах М. П. Дума про тебе : роман / М. П. Стельмах. – Київ : Дніпро, 1984. – 391 с.
7. Сухомлинська О. В. Сучасні цінності у вихованні : проблеми, перспективи / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1996. – № 1. – С. 24–27.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / Василь Олександрович Сухомлинський. – Київ : Рад. шк., 1977. – Т. 5. – 639 с.
9. Українська мова : підруч. для 8 кл. загальноосв. навч. закл. / В. І. Новосьолова, Н. В. Бондаренко. – Київ : Пед. думка, 2016. – 296 с.

Valentyna Novosolova

MYKHAYLO STELMAKH'S ARTISTIC HERITAGE AS A SOURCE OF FORMING THE STUDENTS' SPIRITUAL AND IDEOLOGICAL VALUES ON THE UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Abstract. The article is devoted to the features of Mykhaylo Stelmakh's artistic heritage and influence of the author on the formation of students' spiritual and philosophical values. The attention on educational opportunities of Stelmakh's texts is paid. The importance of implementation of the emotional and value component of the socio-cultural content line of the Ukrainian language course at secondary school is emphasized.

Key words: M. Stelmakh's heritage, value orientations, the system of values, the competence.

Валентина Новоселова

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ НАСЛЕДИЕ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ДУХОВНО-МИРОВОЗРЕНЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению особенностей художественного наследия М. Стельмаха и его влияния на формирование и духовно-мировозренческих ценностей учащихся. Акцентировано внимание на воспитательных возможностях текстов М. Стельмаха. Подчеркнута важность реализации эмоционально-ценностного компонента социокультурной содержательной линии курса изучения украинского языка в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: наследие М. Стельмаха, ценностные ориентации, система ценностей, компетентность.

УДК 373.5.091.313:821.161.09

Ольга Петрович
(м. Вінниця)

ЛІТЕРАТУРНІ ВЕЧОРИ ЯК ФОРМА ЛІТЕРАТУРНО-КРАЄЗНАВЧОЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Анотація. У статті розкрито особливості організації літературного вечора, зокрема присвяченого вінницькому письменнику М. Стельмаху. Подано дефініцію поняття «літературний вечір», окреслено мету літературних вечорів, їхні завдання, принципи організації, класифікації літературних вечорів, виділено етапи їх підготовки. Запропоновано фрагмент сценарію літературно-музичної композиції «Носив він зорі у долонях і слово мудре на устах», присвяченої М. Стельмаху.

Ключові слова: позакласна робота, літературний вечір, Михайло Стельмах, формування готовності майбутніх учителів-словесників.

Постановка проблеми. Однією з найпопулярніших і водночас найскладніших форм позакласної роботи є літературні вечори. Цей діалектичний взаємозв'язок спричинено

масштабами впливу від участі в підготовці заходу на особистість учня, формування та розвиток його переконань, рис характеру через ставлення до праці, літератури, інших та себе. Крім того, виховання національно свідомої, творчої особистості можливе за умови поглибленого вивчення культури рідного краю. Отже, вивчення літератури рідного краю у форматі літературних вечорів є актуальною проблемою сучасної літературної освіти.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням питання методики організації та проведення літературних вечорів займалися А. Кононенко, О. Куцевол, А. Лісовський, Є. Пасічник, Л. Пастухова, С. Пультер, Г. Токмань, О. Удалова та ін.

Мета статті полягає в розкритті особливостей організації літературного вечора, зокрема присвяченого вінницькому письменнику Михайлу Стельмаху.

Виклад основного матеріалу. Українські вчені-методисти надають літературному вечору значної ваги в системі літературної освіти, зокрема Є. Пасічник вважає літературні вечори «важливим засобом естетичного, розумового й морального виховання» [2, с. 370]. Г. Токмань тлумачить літературний вечір як «найскладнішу форму позакласної роботи з предмета – об'єднаний літературною темою театралізований масовий захід» [4, с. 130].

О. Куцевол чітко окреслює **мету** літературних вечорів, що спрямована «не лише дати певні знання з літератури, а й пробуджувати кращі почуття, розвивати творчі та організаторські здібності дітей» [1, с. 4]. Дослідниця обґрунтовує **завдання** цих заходів, які полягають в:

- поглибленні шкільною молоддю одержаних на уроках літератури знань та вдосконаленні вмій і навичок;
- підвищенні загальнокультурного рівня розвитку учнів та збагаченні їхнього літературного світогляду;
- освітньо-виховному впливі на мисленнєву й емоційно-вольову сфери особистості, переоцінці власної поведінки, ставлення до навколишньої дійсності;
- розвитку творчого потенціалу школярів та їхніх організаторських здібностей;
- удосконаленні їхньої комунікативної культури [1, с. 2].

Науковець переконує, що організація літературного вечора, спільна робота над ним об'єднує шкільну молодь, підвищує їхню відповідальність за виконання поставлених завдань і доручень, розвиває творче й критичне мислення, привчає до продуктивної взаємодії учасників. При цьому дослідниця наголошує на дотриманні **принципів** його підготовки та проведення:

- **добровільної участі та зацікавленості**, яка підтримується особистісно значущою темою літературного вечора, раціональним розподілом доручень з урахуванням здібностей та обдарувань учнів;
- **зв'язку урочних занять і позакласних заходів**, котрі повинні взаємозумовлювати та взаємодоповнювати одне одного;
- **масовості**, що передбачає охоплення широкої аудиторії зацікавлених школярів;
- **колективізму**, що виявляється при розподілі доручень між динамічними творчими групами та способом їх виконання, а також у загальному звіті учасників вечора за спільну справу перед глядачами;
- **відповідність віковим особливостям учнів**, згідно з якими визначається зміст і форма вечора [1, с. 2].

Г. Токмань відзначає широку тематику вечорів. Це й різноманітні жанрові вечори чи присвячені певному письменнику або історико-літературному періоду (княжої доби, бароко, романтизму, авангардизму, стрілецької поезії, шістдесятництва, Празької школи тощо). Науковець радить естетично формулювати тему, на зразок «Бунтарський дух авангарду», «Україна сміється», «Ім дзвони не дзвонили» [4, с. 130–131].

Є. Пасічник серед різноманіття вечорів виділяє ювілейні, літературно-музичні, вечори казки, байки, сатири, гумору, ліричної поезії, вражень від літературно-краєзнавчих екскурсій, походів, фольклорних експедицій [2, с. 370].

О. Куцевол звертає увагу вчителів-словесників на необхідність урахування у своїй роботі класифікації літературних вечорів. Так, залежно від характеру матеріалу й завдань вона поділяє

їх на *ювілейні, тематичні, історико-літературні, жанрові* [1, с. 2]. Залежно від форм і методів, а також способів діяльності вчителів та учнів дослідниця виділяє такі різновиди вечорів:

- *літературно-музичні композиції*, створені за сценарієм, що передбачає читання художніх творів письменників та коментування їх ведучими. О. Куцевол наголошує, щоб «всі частини монтажу (виразне читання, сольний і хоровий співи, музичні номери, танці, інсценізація уривків драматичних п'єс) склали єдине ціле, були пройняті однією ідеєю й давали характеристику письменнику як митцю і людині» [1, с. 2–3]. Науковець підкреслює зростання популярності й частотності використання цього різновиду літературних вечорів учителями-словесниками;

- *вечори-конференції*, найчастіше присвячені обговоренню однієї книги або кількох новинок сучасної літератури;

- *ігрові вечори* – вікторини, літературні КВК, «Що? Де? Коли?», «Щасливий випадок», «Брейн-ринг», «Поле чудес», «Турнір знавців літератури» тощо, які передбачають різноманітні запитання з метою перевірки й закріплення знань життєпису письменника, композиційних особливостей художніх творів на тематично-проблемному, сюжетно-фабульному й мовленнєво-мовному рівнях. Завдання до них складаються за прочитаними учнями творами та стимулюють їх до вдумливого перечитування. Такі вечори популярні серед шкільної молоді й легкі на сприйняття;

- *вечори запитань і відповідей*, що вибудовуються з відповідей на завчасно поставлені питання про життєтворчість письменника, історію написання його творів, їхню проблематику. Допомогти учням з підготовкою до вечора може вчитель-словесник чи бібліотекар. О. Куцевол радить при ілюстрації учасниками заходу відповідей виразно читати фрагменти художніх творів, прослуховувати музичні композиції, демонструвати репродукції картин, фотографій та малюнків;

- *вечори-читання*, до програма яких входить художнє читання творів одного чи різних письменників. Дослідниця підкреслює, що проводяться вони рідше, відповідно до врахування достатнього рівня літературної освіченості школярів, які будуть здатні сприйняти прослухані твори без коментарів. Такий вечір має на меті «ширше познайомити слухачів із творчістю письменника, сприяти глибшому осмисленню його індивідуального стилю та світогляду» [1, с. 3]. Учений-методист наводить приклад одного з різновидів вечора-читання – композиції «Наші улюблені поезії», програма якої залежить від інтересів та читацьких смаків шкільної молоді. Дослідниця запевняє в безпідставності хвилювань з приводу того, що на такому вечорі прозвучать твори різних жанрів, авторів та літератур, оскільки головними на ньому будуть улюблені рядки з них;

- *вечір широкої програми* складається з доповіді та літературно-музичної композиції або концертних номерів, об'єднаних коментарем. О. Куцевол дає вартісні поради з підготовки та виголошення доповіді вчителем або одним з кращих учнів: притримуватися форми живої промови тривалістю 15–20 хвилин, доповідь має бути змістовною й цікавою для слухачів; не читати, а чітко й емоційно виступати, розмірковувати й ділитися своїми думками з аудиторією на основі обдуманих положень, перевірених фактів, визначеної логіки викладу. Науковець застерігає від перетворення доповіді на нецікаву офіційну частину, за якою слідує розважальна концертна програма. З цього питання дослідниця наводить думку методистів А. Кононенко й О. Удалової, які стверджують, що яким би цікавим не був виступ, усе ж він нагадуватиме лекцію й важко сприйматиметься учнями. Відтак О. Куцевол переконує вчителів у необхідності об'єднання двох його частин у єдине ціле однією ідеєю. До концертної програми пропонує включити декламацію, інсценізацію уривків драматичних п'єс, пісні на слова поета, якому присвячено вечір, його улюблені музичні твори чи уривки, що тематично й настроєво підходять до його творчості, танцювальні номери, демонстрацію кінофрагментів тощо. Як самостійні частини у форматі вечора учням можуть бути запропоновані літературні ігри, книжкові та мистецькі виставки, випуск тематичної газети, конкурс на кращого читця або ілюстратора художнього твору і т. ін. [1, с. 2–3].

Г. Токмань відзначає потребу в тривалій підготовці до проведення літературного вечора. Науковець висвітлює особливості роботи над ним: вибрати тему, скласти сценарій та доопрацювати його спільно з шкільною молоддю, роздати завдання учням, провести репетиції. Дослідниця вважає, що до програми літературного вечора можуть входити художнє читання, мелодекламація, вокальні, танцювальні номери, гумористичні сценки. На думку Г. Токмань, надзвичайно цікавою для учнів буде постановка спектаклю з елементами оригінальної режисури, мистецькими несподіванками, ігровими сюрпризами, а також можливістю глядачів долучитися до нього (співати разом з акторами, відповідати на запитання ведучого, вигравати призи, бути урочисто нагородженим за перемогу в конкурсах, вікторинах, олімпіадах).

Дослідниця радить захопити школярів рольовою грою, коли вони можуть обрати собі роль сценариста, виконавця, декоратора, костюмера, звукорежисера, освітлювача [4, с. 130].

Є. Пасічник наголошує на створенні урочистої атмосфери при проведенні літературного вечора. Він зазначає, що урізноманітненню програми вечора служать конкурси, ігри, вікторини, які зацікавлюють учнів, поживляють їхню уяву й мислення. Науковець застерігає від ускладнення вікторини за змістом, а також її спрямування лише на репродуктивне відтворення знань. Проте він радить при складанні вікторини поєднати відповіді на запитання з виразним читанням, прослуховуванням фрагментів музичних творів, демонстрацією фото, репродукцій мистецьких полотен та спрямувати ігрові завдання на розвиток спостережливості, мисленнєвої діяльності, зокрема таких її процесів, як аналіз та порівняння [2, с. 371].

С. Пультер та А. Лісовський стверджують, що проведення вечорів сприяє дієвості літературної освіти старшокласників. Основним у програмі вечора методисти, слідом за Є. Пасічником, визначають літературний монтаж та перераховують можливі форми проведення підготовки заходу: доповіді й повідомлення учнів, вокальні номери, драматичні сцени, вікторини, конкурси, випуск бюлетеня або літературної газети, літературна виставка, виготовлення тематичного лозунгу, альбому тощо. Учені вважають, що на успішність вечора впливає оформлення сцени та зали [3, с. 121].

О. Куцевол виділяє такі *етапи підготовки* до літературного вечора: «визначення його теми й мети; створення динамічних творчих груп і розподіл доручень; відбір матеріалу й розробка програми вечора» [1, с. 3].

Науковець подає чіткі рекомендації щодо проведення літературного вечора, який пропонує розпочати з широкої рекламної акції: оформлення цікавої та яскравої афіші, виготовлення запрошень почесним гостям, оголошення по шкільному радіо й т. і. О. Куцевол доводить до відома педагогів думки деяких методистів щодо користі від повторного проведення того ж самого літературного вечора для ширшої аудиторії, що дає можливість відшліфувати недоліки сценарію, випробувати інший акторський склад, а також через те, що «під час прем'єри учасники дуже хвилюються, турбуючись більше про правильність своїх реплік, аніж про акторську майстерність» [1, с. 5].

Вважаємо, що кращому засвоєнню методики організації літературних вечорів майбутнім учителям-словесникам сприятиме виконання таких *завдань*:

- **репродуктивний рівень**: підготуйте мультимедійну презентацію на тему: «Методика організації літературних вечорів», використовуючи статтю О. Куцевол [1].

- **пошуково-дослідницький рівень**: порівняйте різні сценарії літературних вечорів, присвячених творчості одного й того ж самого письменника, знайдених у фаховій періодиці. Поміркуйте, що б цікавого й нестандартного за формою й змістом ви внесли до сценарію такого вечора.

- **творчий рівень**: розробіть сценарій літературного вечора до 80-річчя від дня народження Євгена Гуцала, використовуючи твори «поетичної критики» (Куцевол О. Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики»: [навч. посіб.] / О. Куцевол. – Вінниця: 2010. – 280 с.).

У Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського на факультеті філології й журналістики імені Михайла Стельмаха, починаючи з 2007 р., під час

вивчення студентами бакалаврату навчальної дисципліни «Методика навчання української літератури» практикується проведення лабораторного заняття з теми «Організація позакласної роботи в системі літературної освіти учнів» у формі методичного колажу. Ст. викл. Пойдою О. А. разом з асист. Цибульською Л. І. під керівництвом докт. пед. наук, проф. Куцевол О. М. розроблено алгоритм й умови організації та проведення такого заходу, роботи журі, лічильної комісії, а також критерії оцінювання групових проектів (див. табл. 1).

Шляхом жеребкування обирається вид позакласного заходу, серед запропонованих названі такі: літературно-музична композиція, літературний КВК, літературний брейн-ринг, заочна літературна екскурсія, читацька конференція, диспут тощо.

Таблиця 1.

Критерії оцінювання проекту позакласного заходу групи

№	Критерії	Бали (1–5)
1.	Актуальність теми позакласного заходу	
2.	Дотримання науково-методичних вимог до організації та проведення презентованого виду позакласного заходу	
3.	Колективність презентації	
4.	Рівень творчої реалізації проекту	
5.	Естетика презентації	
6.	Зміст інформації, покладеної в основу проекту (доступність для сприйняття, достовірність)	
7.	Необхідна й достатня глибина проникнення в проблему проекту	
8.	Використання наочних засобів	
9.	Наявність схеми-алгоритму позакласного заходу, його якість, чіткість, ґрунтовність	
10.	Культура мовлення учасників проекту	

Пропонуємо Вашій увазі фрагмент сценарію *літературно-музичної композиції «Носив він зорі у долонях і слово мудре на устах», присвяченої М. Стельмаху*. Над його складанням та презентацією працювали студенти 4–АУФ, а саме: Ю. Білоус, М. Бондаренко, А. Дворецька, О. Дублянська, І. Король, І. Кулик, С. Кулібаба, А. Лановська, І. Поліщук, Л. Рембайло, А. Царюк, О. Черкевич.

Ведуча (О. Черкевич): *Я мрію так життя прожити,
Щоб кров і піт віддать землі своїй,
Щоб у плодах мої хилились віти,
Щоб розроставсь в глибинах корінь мій».*
(М. Стельмах. «В твоїм грозівім полі, Україно...»).

Десь у другій половині 1930-х рр. відомий письменник Яків Качура одного разу привів до Максима Рильського молоденького вчителя, «що дуже мало говорив і весь час червонів». Максим Тадейович про це згадує так: «Він сором'язливо показав мені свої вірші, од яких так і повіяло свіжим і своєрідним талантом, а також великий зошит власноручних записів пісень – тексти з нотами. Я довідався, що вчитель той бере найдіяльнішу участь у громадському житті села й разом з тим устигає дуже багато читати. Зимом, у мороз, у метелицю, пішки за кілька десятків кілометрів ходив він із села до Києва в бібліотеку...».

Це й був Михайло Стельмах, який завдяки невтомній праці над собою, завдяки неситимій жадобі до знань згодом стає видатним письменником, одним з найвизначніших сучасних майстрів художнього слова.

Читець 1 (І. Король): А Максим Тадейович Рильський адресував на його 50-річчя, у травні 1962 р., таке щире побажання:

*Щасливий воїн, що во ім'я миру
Свою підносить бойову сокиру,*

Во ім'я правди кривду тне з плеча!

Хвала тому, хто людям у приполі

Несе слова, подібні хлібу й солі,

І співи, гідні слави сіяча!

(М. Рильський. «Михайлові Стельмаху»).

Ведуча: Першою пробудила в дитячому серденьку любов до навколишньої природи та рідної землі мати. Ганна Іванівна, добра, ласкава й невтомна трудівниця навчила маленького Михайлика милуватися вранішніми росами й легеньким ранковим туманом, подовгу вслухатися в «бентежні звуки далеких дзвонів», що їх струшують на землю з високого піднебесся оті казкові гуси-лебеді, повертаючись весною з далекого вирію. Під впливом матері хлопчик навчився розпізнавати маковий цвіт і духмяний любисток, осінній гороб і калину; мати йому вперше показала, як у розквітлому соняшнику ночує сп'янілий джміль і як плаче від радості дерево, зустрічаючи довгождану весну

Читець 2 (А. Дворецька):

Не питай, моя мати, чи довго у гостях пробуду у тебе –

Кінь при брамі стоїть, висох піт на сідлі.

Рибі добре у синім Славуті, а соколу – в ясному небі,

А солдату – в походах трудних на землі.

(М. Стельмах. «Матері»).

Ведуча: Поряд із захопленням писати М. Стельмах занурився в збирання усної народної творчості, зокрема, пісень. Любов до української пісні передалась йому від діда Дем'яна, який був переконаний, що «найдорожчим для бідного чоловіка є земля, вірна жінка й пісня». Пісня символізує духовні скарби народу, до яких з повним правом входять думи, легенди, казки, прислів'я, приказки, загадки, жарти, дотепи, скоромовки, ін.

Читець 3 (І. Поліщук):

Ще пісня у серці, мов зерно в ріллі,

А ти вже, як вітер, увесь в непокої,

І зморшка лягла не дарма на чолі,

І сила підводиться в повнім розвої.

(М. Стельмах. «Ще пісня у серці, мов зерно в ріллі»)

Виступ вокального тріо (А. Царюк, А. Дворецька, Л. Рембайло).

Ведуча: Однак, не тільки яскраві та щасливі сторінки прикрашають біографію Михайла Панасовича. Війна застала М. Стельмаха в Білорусії, де він служив в армії рядовим артилеристом-зв'язківцем. У жорстоких і кривавих боях його було тяжко поранено, вивезено в госпіталь на Урал. Але молодий боєць рвався на фронт. Його направляють працювати спеціальним кореспондентом газети «За честь Батьківщини» на I Український фронт. Удруге був важко поранений під Львовом. Не залишав М. Стельмах пера, писав полум'яні поезії про життя на фронті, на полі бою.

Читець 4 (С. Кулібаба):

Життя моє – атаки і походи,

На всіх шляхах гарматний ярий грім.

І піднялись в Дніпрі червоні води,

А за Дніпром пустіє отчий дім.

(М. Стельмах. «Життя моє! Тремтять шляхи розбиті...»).

Презентація студентами групи 4–АУФ літературно-музичної композиції у форматі проведення методичного колажу.

Ведуча: «Любити безмежно життя і людей» – ось головний мотив всієї творчості М. Стельмаха.

Читець 2 (А. Дворецька):

*Мене любили, я любив –
І це найбільше в світі щастя.
Тому й з душі пролився спів,
Як бризки неба, синім рястом.
(М. Стельмах. «Поміж людьми я жив і ріс»).*

Ведуча: Як і кожен поет, М. Стельмах у своїх творах не оминув теми кохання. Його перу належить велика кількість віршів, присвячена цьому прекрасному почуттю.

Читець 2 (О. Дублянська):

*В твоїх притінених очах
Я бачу небо ясно-синє,
І щастя, вимріяне в снах,
Красу весни і мого сина.
(М. Стельмах. «Ти, наче осінь золота»).*

Ведуча: М. Стельмах був і залишається в пам'яті українського читача як літописець українського села, хранитель правди й добра на землі.

*О земле моя, ти навчаєш мене
В найтяжчому горі підводити сили,
Щоб брат мій, трудящий, в багно без доріж
Не впав, як в сильце неоперена птиця,
Щоб люди побачили схований ніж
В солодкому слові лукавого вбивці.*

Ведуча: Сумувала осінь, проводжаючи М. Стельмаха в останню путь. І, певно, символічною стала поява бджілки, яка не в урочний час дзвеніла над його труною... Ніби нагадувала, що Михайло Панасович був працьовитий, мов та бджола, яка невтомно облітає

тисячі-тисячі квіток, збирає золотий пилок і нектар та несе до свого вулика... Тільки бджола живе і працює одне літо, а Стельмах прожив у праці цілих сімдесят...

Бондаренко М.	<i>Мене твоя турбота, краю мій, вперед вела,</i>
Лановська А.	<i>Робота, щирі задуми з дитинства полонили.</i>
Король І.	<i>Працюючи, ронить на землю щирий піт з чола,</i>
Полішук І.	<i>І сіяти зерном настояні на сонці сили.</i>
Білоус Ю.	<i>Плекають добро і корчувати злість,</i>
Черкевич О.	<i>І чуть, що ти господар, а не гість, –</i>
Разом	<i>Чого ж бажать іще!</i>

Пісня «А я бажаю вам добра» (виконують усі)

Варто відзначити сумлінність та творчий підхід студентів до підготовки та презентації літературно-музичної композиції. Їхній виступ отримав найвищу оцінку журі та присутніх. Побажанням для подальшого вдосконалення сценарію прозвучала рекомендація презентувати приклади пісенного фольклору зі збірника М. Стельмаха «Народні перлини: українські народні пісні», де в поетичній формі оспівується традиційне вишивання, пов'язані з ним світоглядні уявлення етносу, а також текстів найпопулярніших українських гумористичних пісень зі збірки «Жартівливі пісні», укладеної митцем.

Отже, проведення таких навчальних занять у педагогічних ВНЗ сприяє формуванню готовності майбутніх учителів-словесників до подальшої організації та проведення позакласної роботи, зокрема літературних вечорів.

Суголосно з О. Куцевол вважаємо, що в процесі роботи над літературним вечором удосконалюється й закріплюється низка корисних навичок: «самостійної роботи з книгою, каталогом, довідниково-енциклопедичною літературою, збору та систематизації літературознавчого матеріалу, підготовки доповідей та виступів, виразного читання й інсценування художніх творів тощо» [1, с. 2].

Висновки. Таким чином, літературні вечори об'єднують суб'єктів освітнього процесу в спільній творчій діяльності, викликають інтерес учнів до поглибленого вивчення літератури як на уроках, так і в позакласній роботі, сприяють формуванню світогляду, ціннісних переконань, розвитку самостійності, творчого й критичного мислення, комунікативної культури, літературних здібностей та обдарувань.

Список використаних джерел:

1. Куцевол О. М. Специфіка та методика проведення літ. вечорів у шк. / О. М. Куцевол // Всесвітня літ. та культура в навч. закл. України. – 2000. – № 8. – С. 2–5.
2. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти / Є. А. Пасічник. – Київ : Ленвіт, 2000. – 384 с.
3. Пультер С. Методика викладання української літератури в школі : курс лекцій для студ.-філологів / С. Пультер, А. Лісовський. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 144 с.
4. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г. Л. Токмань. – Київ : ВЦ «Академія», 2012. – 309 с.

Olha Petrovych

LITERARY EVENINGS AS A FORM OF LITERARY AND LOCAL HISTORY EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

Abstract. The features of organizing the literary evening, in particular dedicated to Vinnytsia writer Mykhaylo Stelmakh, are disclosed in the article. The definition of the term "literary evening" is posted; the aim of literary evenings, their tasks, the principles of organization, the classification of literary evenings are outlined; the stages of their preparing are highlighted. A fragment of the script of literary and musical composition "Wore he the stars in his palms and the word wise on his mouth" dedicated to Stelmakh is presented.

Key words: *extracurricular activity, literary evening, Mykhaylo Stelmakh, forming the future teachers-philologists' readiness*

Ольга Петрович

ЛИТЕРАТУРНЫЕ ВЕЧЕРА КАК ФОРМА ЛИТЕРАТУРНО-КРАЕВЕДЧЕСКОЙ ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ

Аннотация. *В статье раскрыты особенности организации литературного вечера, в частности посвященного винницкому писателю М. Стельмаху. Подана дефиниция понятия «литературный вечер», сформулирована цель литературных вечеров, их задачи, принципы организации, обобщены классификации литературных вечеров, выделены этапы их подготовки. Представлен фрагмент сценария литературно-музыкальной композиции «Носил он звезды в ладонях и слово мудрое на устах», посвященной М. Стельмаху.*

Ключевые слова: *внеклассная работа, литературный вечер, Михайло Стельмах, формирование готовности будущих учителей-словесников.*

УДК 373.5.016:821.161.2.09Стельмах

Оксана Пойда
(м. Вінниця)

ПІЗНАННЯ ШКОЛЯРАМИ МАЛОЇ БАТЬКІВЩИНИ КРІЗЬ ДИВОСВІТ ПРИРОДИ НА УРОКАХ ВИВЧЕННЯ ЛІРИКИ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА

Анотація. *У статті порушено актуальну проблему пізнання рідного краю крізь усвідомлене сприймання учнями пейзажної лірики. Схарактеризовано особливості вивчення ліричних творів у середній ланці загальноосвітньої школи, основну увагу приділено методичним рекомендаціям щодо вивчення поетичної картини рідного краю в ліриці М. Стельмаха.*

Ключові слова: *Михайло Стельмах, пейзажна лірика, рідний край, ментальне світосприйняття, інноваційний урок, методи і прийоми навчання, проект.*

Постановка проблеми. Реформування освіти вимагає нових підходів до процесу навчання. Домінує тенденція до посилення національного компоненту його змісту, що передбачає знання рідної мови та літератури, історії свого народу, його традицій, звичаєвого комплексу, особливостей традиційної матеріальної та духовної культури. Одним з ефективних шляхів виховання особистості як громадянина й патріота є пізнання малої батьківщини та виховання любові до неї. Залюбленість у рідний край приходить до дитини позасвідомо, вона формується щодня в процесі пізнання навколишнього світу. Немалу роль у цьому відіграє природа як один із чинників осмислення причетності себе до етносу. Посиленню сприйняття докільля як багатогранного джерела емоційного та естетичного розвитку дитини, уведення її в яскравий і неповторний світ краси України сприяє вивчення пейзажної лірики. Видатний український педагог Василь Сухомлинський стверджував: «Краса рідного краю, що від-кривалась завдяки праці, фантазії, творчості, – це джерело любові до Батьківщини. Розуміння й відчуття величі, могутності Батьківщини приходить до людини поступово й мають своїм джерелом красу» [6, с. 38]. Безперечно, таким джерелом краси є багатоспектральна палітра віршів про природу Михайла Стельмаха.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Художня спадщина М. Стельмаха була у фокусі наукових досліджень знаних літературознавців, зокрема В. М. Борщевського, М. І. Домницького, О. В. Килимника, І. Р. Семенчука, Г. М. Штоня та ін. Майже всі вони зосереджені на прозовій спадщині письменника. Поетичний доробок митця студіювали В. П. Моренець, М. Т. Рильський. Методиці вивчення творчості М. Стельмаха, зокрема поезії, присвячено розділи в працях І. Р. Семенчука, Н. С. Ткаченка та К. О. Ходосова, а також статті Р. Т. Гром'яка. Більшість із цих досліджень здійснено в II половині ХХ ст. Серед сучасних студій спадщини письменника цікавою є стаття О. А. Павлушенко «Вербалізація субконцепту «природа» концепту «мала батьківщина» в мовній картині світу М. Стельмаха» [3], у полі зору